

Együtműködés brit módra

Rádiózenekarok a Brit Zenekari Szövetség fókuszában

Az idén hetven éves Brit Zenekarok Szövetsége (ABO) január 24–26. között tartotta éves kongresszusát Cardiffban. Ezek a kongresszusok rendszerint messze túlmutatnak a szigetország zenekari belügyeinek megvitatásán. Idén is számos európai, ázsiai és tengerentúli résztvevő – közel négyszáz fő! – gazdagította az „Együtműködés” (Collaboration) mottója alatt megtartott, nagy közérdeklődésre számot tartó szakmai és művészetpolitikai téma körüli előadást, vitát. Jellemző, hogy a rendkívüli szakmai érdeklődés mellett – mint idén is – kormányzati szintű személyiségek is ellátogattak a walesi főváros öbölparti „Müpjába”. Néhány cím az egyes napirendekből: „Nemzetközi együtműködés”, „Az együtműködő muzsikuss – egészség és jó közérzet”, „Együtműködő tanulás – hatékony partnerség”, „Az együtműködő közönség”, „Az együtműködés művészete”, stb. (bővebben itt lehet olvasni a programokról: <http://abo.org.uk/connecting/annual-conference/conference-archive.aspx>)

Kovács Géza, mint a Magyar Rádió Zenei Együtteseinek igazgatója, szövetségünk elnöke, egyben az ABO brit zenekari szövetség magyar testvér szervezetének elnöke, meghívást kapott a kongresszus BBC- szekciójába „Az együtműködő rádiózenekar” témájában. A BBC más vezetői mellett beszélgetőpartnerei voltak Sir Alan Davey, a „BBC Bartók adója”, a Radio 3 főszerkesztője, Jonathan Kanagasooriam a közönségszervezés főszerkesztője, Helen Heslop a Proms menedzsere, Susanna Simmons, a BBC Symphony Orchestra igazgatója. A felkérés elsősorban a rádiózenekarok történetének, és a jelenlegi európai helyzetkép ismertetésére vonatkozott. Az alábbiakban előadásának rövidített magyar fordítását adjuk közre, amelynek eredeti változata *2018 január 26-án Cardiffban, a Brit zenekarok Szövetsége éves kongresszusán hangzott el és megtalálható az ABO honlapján a fenti címen.*

A LEGNAGYOBB KONCERTTERMEK ÁLLANDÓ LAKOSAI

Rádiózenekarok Európában

*Elhangzott: 2018 január 26-án Cardiffban,
a Brit zenekarok Szövetsége éves kongresszusán*

A rádiózenekarokról nehéz úgy beszélni, ha nem ismerjük azokat a körülményeket, melyek segítették megszületésüket. A 19. század végére az emberiség több álma vált valóra: megszülettek a hang és képrögzítés, a telekommunikáció alapvető eszközei. Edison fonográfja, Bell telefonja, a Lumière testvérek filmje várta a 20. századot.

A szórakoztatás és a tudomány fellendítette a fonográfhengerek forgalmát, a telefonkészülékek egyre jobb minőségben szállították egyre nagyobb távolságokra a hangot, a zenét. A századfordulóra Nikola Tesla, Guglielmo Marconi és Alexandr Popov egymástól

Kovács Géza és Mark Pemberton, az ABO igazgatója

függetlenül találták fel a rádió közvetlen elődjét, a szikratávírókat.

Az első rádióadást, amely emberi hangot közvetített, Lee de Forest valósította meg 1910. január 12-én. A Tosca előadását közvetítette a Metropolitan operaházból! Az adást néhány száz készülékkel hallgatták. Tehát: az első rádióadás zenei közvetítés volt!

Amerikai és angol tudósok 1920-ra kidolgozták a mai rádiók elvén alapuló készüléket, amely emberi hang és zene továbbítására is alkalmas volt. Az első kereskedelmi rádióadó, a KDKA 1920-ban, a Pennsylvania állambeli Pittsburgben kezdte meg működését. Az RCA 1929-ben kezdte meg rendszeres műsorszolgáltatását. Nagy Britanniában 1922-ben, Budapesten már 1925. december 1-jén elindult a rádióadás.

A rádióadások tartalmának struktúrája hamar kialakult: hírek, időjárás, sport hírek, rádiójátékok, szépirodalom, tudományos ismeretterjesztés, szórakoztatás és persze zene, zene, zene.

A technikai színvonal eleinte megnehezítette a zenei közvetítéseket. Gyenge minőségű, szűk karakterisztikájú mikrofonok álltak csak rendelkezésre, a frekvenciaátvitel alacsony volt, nem beszélve a kezdeti rádiókészülékek, fejhallgatók szerény minőségéről. Ám a rádiókban szólt a zene! Megbízható és megfelelő minőségű hangrögzítés hiányában eleinte csak élő zenét lehetett hallani.

ni. Nem egyszer jelentős művészek fáradtak be a kezdetleges stúdiókba, hogy játékkal elkápráztassák a rádióhallgatókat.

Am hamarosan kiderült, nagy az igény olyan művek előadására, melyekhez szimfonikus zenekar szükséges, így az egyre nagyobb bevételre szertevő rádiótársaságok már a '20-as évek közepétől saját szimfonikus zenekarokat hoztak létre. Fő műsorszámmá váltak a stúdiókoncertek, melyek idővel emberek milliói számára jelentettek élményt.

Hamar kiderült, hogy a mikrofon szigorúbb, mint egy játékony akusztikájú koncertterem: csak kiváló minőséget tűr meg és még a legkisebb hibákat is felnagyítja. Így aztán a rádiózenekarok csak a legjobb muzsikusok között válogattak. A rádiózenekarok első aranykora a '30-as és '40-es évekre tehető, amikor többnyire élő koncertjeikkel juttattak értékes zenét palotába és kunyhóba. A második aranykorszak a '60-as és részben a '70-es években volt, amikor a hangrögzítés fejlődésének eredményeként szalagra, illetve lemezre vették fel a klasszikus törzsrepertoárt, majd sajátos küldetésük részeként egyre nagyobb szakértőivé váltak a kortárs zene előadásának és felvételének.

A 20. század közepére alig volt Európában közzéadás, melynek ne lett volna saját zenekara, hangfelvételre és akár nyilvános koncertre is alkalmas stúdióval.

A '40-es évek végétől egyre jobban elterjedő televíziózás csak növelte a rádiózenekarok iránti igényt.

A '80-as évekre a technika fejlődése azonban egyre gyakrabban kérdőjelezte meg a rádiózenekarok létének szükségességét. A digitális technika térhódítása, a koncerttermi közvetítések egyre magasabb technikai színvonalra, a CD-k elterjedése, egy-egy szög volt a rádiózenekarok koporsójában. A '90-es évekre több rádiózenekart összevontak, vagy megszüntettek. (Pl. Olaszországban a Római, a Nápolyi és a Milanoi Rádiózenekart összevonták, jelenleg egy, a Torinói működik csak. Megszűnt a Netherland Radio Symphony és a BBC is megszüntette néhány zenekarát.)

Napjainkra úgy tűnik, stabilizálódott a helyzetük. Három, az átlagostól eltérő jellemzőjük: a felvételi rutin, a ragyogó lapról olvasási készség és a kortárs zenében való jártasság különös értéke szinte minden rádiózenekarnak. E képességek elismerése is közrejátszott abban, hogy a közmédiák vezetői nem szorgalmazták további megszüntetésüket. Emellett a rádiózenekarok a közönség körében töretlenül népszerűek, koncertjeik rendszerint telt házasok, műsoraik hallgatottsága több mint biztató.

Sokat jelentett a megújulásban, hogy számos rádiózenekar a korábbiaknál aktívabban veszi ki részét az edukációban, az iskolán kívüli zenei nevelésben.

Jelenleg Európában, Dublintól Moszkváig, Madridól Osloig 49 rádiózenekart tartunk számon. Kiemelkedően nagy számú, 14 rádiózenekar működik Németországban és a UK – még megszüntetett 4 zenekara után is – 5 BBC-zenekarral büszkélkedhet.

Magyarországon 1943 óta működik a közmédia által fenntartott Rádiózenekar, melynél – egy korábbi hullámvölgyet követően, kormányzati szándékkal – épp a közelmúltban kezdődött el egy fejlesztés.

Hogyan tagozódnak be a rádiózenekarok országaik zenei életébe? E zenekarok rendszerint prémium kategóriások, velük szemben mind a közönség, mind a hazai és nemzetközi piac bizalma nagy. Így gyakorlatilag minden rádiózenekar aktív szereplője a stúdióon kívüli hangversenyéletnek is. Saját hangversenysorozatokkal, fesztivállépésekkel, belföldi és nemzetközi hangversenykörutakkal veszik ki részüket a koncertéletből. Finanszírozásuk országonként változhat, de Európában mindenütt közpénzből tartják őket fenn. A kontinensen jelentős feszültségek a pénzügyi támogatás miatt más zenekarokkal szemben kevésbé tapasztalhatók. Ismereteim szerint a UK-ban főleg a self-governing, freelance zenekarok érzik néha úgy, hogy a stabilabb finanszírozású BBC zenekarok az ő vadászterületükre tévednek.

Ha ez így van, ebben a vitában bíró semmiképp nem szeretnék lenni. Csupán arra szeretnék utalni, hogy a közönség a legfőbb hasznélvezője a kegyeiért folytatott küzdelemnek. Mindannyian a közönségért vagyunk, hiszen az ő adójukból tartják fent együtteseinket, az ő pénzükjért kelnek el koncertjegyeink. Hát harcoljunk a kegyeikért! Azt pedig képtelenségnek tartanám, ha bármi módon megakadályoznák a rádiózenekarokat, hogy a közönséggel ne csak a hangszórókon keresztül, hanem személyesen is találkozzanak.

A rádiózenekarok jövője, mint minden e földön, kevésbé jósolható meg. Véleményem szerint a fent említett specialitásaik – felvételi rutin, bravúros kottaolvasás, kortárs zenei jártasság, prémium kategóriás minőség – garanciát nyújtanak további működésükre. Garancia az is, hogy a közmédiák döntéshozói tisztában vannak a rádiózenekarok rendkívüli értékeivel és népszerűségével. Ez alkalommal nem esett szó a rádiókórusokról és a rádió gyermekórusokról. Ezek az együttesek szorosan összekapcsolódnak a rádiózenekarok működésével. Róluk egy más alkalommal szívesen beszélek. Ha máskor nem, egy novemberre tervezett, Budapesten megtartandó konferencián, melynek témája a közszolgálati médiumok által fenntartott zenei együttesek múltja, jelene és jövője. A konferenciára természetesen meghívunk minden EBU-tagszervezetet, de szándékunkban áll az ABU érdeklődő tagjait is meghívni és természetesen szívesen látunk minden érdeklődőt.

Az európai rádiózenekarok gazdag, magas színvonalú és sokszínű munkáját szemlélve idézzük meg Edison, Bell, Tesla, Marconi, Popov, Lee de Forest, a Lumière testvérek és mindazok szellemét, akik megnyitották az emberiség előtt a telekommunikáció kapuit! Reméljük, elégedetten néznek le ránk égi laboratóriumainkból és velünk élvezik a rádiózenekarok gyönyörű játékát.